

משנה.

דמות צורות לבנה היו לו לרבן גמליאל בטבלא ובכותל בעלייתו, שבהן מראה את ההדיוטות, ואומר: הכזה ראית או כזה?

גמרא.

ומי שרי? והכתיב¹: "לא תעשון אתי"² - לא תעשון כדמות שמשי!

אמר אביי: לא אסרה תורה אלא שמשין שאפשר לעשות כמותן.

כדתניא: לא יעשה אדם בית - תבנית היכל, אכסדרה - תבנית אולם, חצר כנגד עזרה, שלחן כנגד שלחן, מנורה כנגד מנורה. אבל עושה של חמשה³ ושל ששה ושל שמונה. ושל שבעה - לא יעשה, אפילו של שאר מיני מתכות. רבי יוסי בר יהודה אומר: אף של עץ לא יעשה, כדרך שעשו מלכי בית חשמונאי. אמרו לו: משם ראייה? שפודין של ברזל היו, וחיפום בבעץ⁴. העשירו - עשאוים של כסף, חזרו העשירו - עשאוים של זהב.

ושמשין שאי אפשר לעשות כמותן מי שרי? והתניא: "לא תעשון אתי" - לא תעשון כדמות שמשי המשמשין לפני במרום!

אמר אביי: לא אסרה תורה אלא דמות ארבעה פנים בהדי הדדי.

אלא מעתה, פרצוף אדם לחודיה תשתרי! אלמה תניא: כל הפרצופות מותרין, חוץ מפרצוף אדם!
אמר רב הונא בריה דרב אידי, מפרקיה דאביי שמיעא לי: "לא תעשון אתי" - לא תעשון אותי.^{5 6}

ושאר שמשין מי שרי? והא תניא: "לא תעשון אתי" - לא תעשון כדמות שמשי המשמשין לפני במרום, כגון אופנים

ושרפים וחיות הקודש ומלאכי השרת!

אמר אביי: לא אסרה תורה אלא שמשין שבמדור העליון.⁷

ושבמדור התחתון מי שרי? והתניא: "אשר בשמים"⁸ - לרבות חמה ולבנה כוכבים ומזלות, "ממעל" - לרבות מלאכי השרת!
כי תניא ההיא - לעבדם.

אי לעבדם - אפילו שלשול קטן נמי!

אין הכי נמי, דתניא: "אשר בארץ" - לרבות הרים וגבעות, ימים ונהרות, אפיקים וגאיות. "מתחת" - לרבות שלשול קטן.

ועשייה גרידתא מי שרי? והתניא: "לא תעשון אתי" - לא תעשון כדמות שמשי המשמשין לפני, כגון חמה ולבנה, כוכבים

ומזלות!

שאני רבן גמליאל דאחרים עשו לו.

והא רב יהודה, דאחרים עשו לו, ואמר ליה שמואל לרב יהודה: שיננא, סמי עיניה דדין!

התם חותמו בולט הוה, ומשום חשדא, כדתניא: טבעת, חותמו בולט - אסור להניחה ומותר לחתום בה. חותמו שוקע - מותר להניחה ואסור לחתום בה.

ומי חיישינן לחשדא? והא ההיא בי כנישתא דשף ויתיב בנהרדעא, דהוה ביה אנדרטא, והווי עיילי רב ושמואל ואבוה דשמואל ולוי ומצלו התם, ולא חיישי לחשדא!
רבים שאני.

והא רבן גמליאל יחיד הוא!⁹

כיון דנשיא הוא - שכיחי רבים גביה.

איבעית אימא¹⁰: דפרקים הוה.

ואיבעית אימא: להתלמד עבד, וכתיב "לא תלמד לעשות" - אבל אתה למד להבין ולהורות.

¹ דק"ס: בכ"י ב' 'והתניא' וכ"ה נכון.

² "לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב לא תעשו לכם": (שמות כ, יט)

³ רש"י: אע"ג דתני של ו' איצטריך למתני של ה' משום דדמיא טפי לשל מקדש בהשתוות הקנים דמשני הצדדים.

⁴ דק"ס: נוסח הכ"י - בעץ. הגהות דברי סופרים: ונר' שכ"ה ישר והיינו מפני שהברזל היתה מגונה ואינו בדין שיבא המקצר במקום המאריך חיפום עץ ולפי ג' הדפוס לדברי חכמים שקורי קא משקר ר' יוסי ואי גרסינן גם בדר' יוסי של בעץ לא יעשה (כמו שהוא באמת כן בכ"י ל') יוקשה מאי חידושא ופשיטא הוא דהרי מתכת היא וגם מ"ט פליגי רבנן עליה וכ"ה חפום בעץ בהכ"י בע"ז ובמנחות ובמגילת תענית פ"י.

⁵ רבינו חננאל: פי' לא תעשון אותי כגון דמות אדם שאני מראה לנביאים בחזיונם.

⁶ תוס': וא"ת ומאי קאמר אלא דמות ארבעה פנים תיפוק ליה משום צורת אדם לחודיה וי"ל כי איכא שאר פרצופין עם אדם שרי טפי א"נ אם מצא צורת אדם אסור להשלים לד' פנים.

⁷ תוס': הני תלת מילי דאביי לא הדר ביה בכל זמנא דכולה אמת וה"ק לא אסרה בשמשין של מטה אלא בית תבנית היכל ואכסדרה תבנית אולם ובשמשין התחתונים אסרה חמה ולבנה וכוכבים ובמדור העליון דמות ד' פנים.

⁸ "לא תעשה לך פסל וְכָל תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וְאֲשֶׁר בָּאָרֶץ מִתַּחַת וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ": (שמות כ, ג)

⁹ תוס': תימה והא צורה דר"ג לא היתה בולטת וי"ל דמ"מ שייך בה חשדא דגבי לבנה אין חילוק כיון דאינה בולטת ברקיע.

¹⁰ ריטב"א: לתירוצא קמא קאי, דלעולם ר"ג הוא עצמו עשה, וכיון דפרקים הוה שרי, שהרי אינו דמות חמה ולבנה. ומינה נמי דליכא משום חשדא, דלעבדה לא עבדי לה לפרקים. ויש מפרשים דהאי אפירכא דחשדא קאי, אבל בעשיה אפילו דפרקים אסור, ואכתי קיימינן כפירוש קמא דאחרים עשו לו. ולא נהירא מדהדר אמרינן איבעית אימא להתלמד עבד וההיא ודאי למישרי אף בעשיה הוא וכיון דכן דכוותה דפרקים באיבעית אימא קמא. אעפ"כ למעשה ראוי להחמיר. ואילו המאירי (ע"ז מב ע"ב) סובר שתירוצ זה והבא אחריו באו לתרץ את הפירכא של חשדא.